

Ocena

pracy doktorskiej mgr Kazimierza Borkowskiego „Znaczenie polityki zagranicznej Ukrainy dla bezpieczeństwa”

Rozprawa doktorska mgr Kazimierza Borkowskiego pt. „Znaczenie polityki zagranicznej Ukrainy dla bezpieczeństwa”, została napisana na Wydziale Nauk o Bezpieczeństwie, w Krakowskiej Akademii im Andrzeja Frycza – Modrzewskiego w Krakowie, pod kierunkiem prof. dr hab. Bogusława Packa. Temat pracy bardzo ważny, a moment podjęcia problematyki – odpowiedni, ponieważ znaczenie Ukrainy dla bezpieczeństwa Polski stanowi istotne ogniwo polskiej racji stanu.

1. Istota i znaczenie tematu pracy doktorskiej

Bezpieczeństwo jest szeroko rozumiane zarówno w ujęciu podmiotowym, jak i przedmiotowym, ale problematyka bezpieczeństwa wymusza prowadzenie rozważań na temat coraz to nowszych zagrożeń, jak i wyzwań wynikających z polityk zagranicznych współczesnych państw. Nie istnieje obecnie w nauce żadna powszechnie akceptowana definicja bezpieczeństwa. Niemniej jednak bezpieczeństwo określane jest najczęściej jako „stan wolny od zagrożeń, strachu lub ataku”. We współczesnych naukach społecznych bezpieczeństwo utożsamiane jest przede wszystkim z zaspokajaniem takich potrzeb jak; istnienie, przetrwanie, integralność terytorialna, stabilność, rozwój. Definicje bezpieczeństwa określane są przez determinanty wartościujące, które pod wpływem zagrożeń wewnętrznych lub zewnętrznych mogą ulec zmianie. Mgr. Kazimierz Borkowski słusznie podkreśla, że bezpieczeństwo nie należy do kategorii łatwych do zdefiniowania i raczej jest oraz będzie nadal wyzwaniem badawczym, które należy podejmować. (str.11).

Dlatego dobrze się stało, że powstała praca, która z jednej strony przyczynia się do rozwoju nauki w dziedzinie bezpieczeństwa zewnętrznego, a z drugiej strony podejmuje istotny problem określenia kierunków polityki zagranicznej Ukrainy i jej znaczenia dla

bezpieczeństwa Polski. Należy zauważyć, że problem ten jest niezwykle rzadko poruszany w publikacjach naukowych dlatego praca ta jest szczególnie cenna nie tylko dla rozważań naukowych ale przede wszystkim dla praktyki życia społecznego.

2. Struktura pracy

Na strukturę pracy składa się Wstęp, cztery rozdziały, Zakończenie i Bibliografia. Konstrukcję rozprawy należy ocenić pozytywnie- jest spójna i logiczna. Również wysoko należy ocenić nie tylko konstrukcję rozprawy, ale przede wszystkim jej zawartość merytoryczną.

Wstęp pracy spełnia swoje zadanie. Doktorant uzasadnia w nim wybór tematu pracy, określa jej cel, hipotezy badawcze, stan badań, metodologię badawczą oraz wykorzystane źródła. Omawia strukturę pracy. W pracy naukowej Wstęp stanowią bardzo istotny element teoretyczno-metodologicznej wizji pracy, którą Doktorant poprawnie zaprezentowała.

Podjęcie tematu badawczego związanego z polityką zagraniczną Ukrainy dla bezpieczeństwa Polski stanowi pewne wyzwanie, z uwagi na jej multidyscyplinarny charakter. Problemy badawcze poruszane w obrębie przestrzeni wirtualnej odnoszą się nie tylko do nauk społecznych, ale z natury generują kwestie ściśle związane z naukami o bezpieczeństwie. Z uwagi na przedmiot badań, jakim jest znaczenie polityki zagranicznej Ukrainy dla bezpieczeństwa Polski, Doktorant słusznie podkreśla, znaczenie uwarunkowań historycznych, narodowościowych, geopolitycznych, geoeconomicznych, ustrojowo – prawnych i politycznych na ukraińska politykę bezpieczeństwa narodowego. Zasadne są także pytania, w jakim zakresie historia oraz czynniki kulturowo – narodowościowe wpływają na relacje z Rosją, ale i na stosunki z innymi państwami, w tym z Polską. Ważnym jest także wykazanie na ile geopolityka i geoeconomia determinują europejską i euroatlantycką drogę rozwoju (str. 4)

Przedmiotem analizy pierwszego rozdziału był *Wpływ polityki zagranicznej państw na bezpieczeństwo*, w którym poddano opisowi takie problemy badawcze, jak; teoretyczne aspekty bezpieczeństwa, ewolucja bezpieczeństwa, państwo jako podmiot bezpieczeństwa narodowego, cele i uwarunkowania polityki zagranicznej państwa oraz sposoby, środki, i metody polityki zagranicznej na bezpieczeństwo. Bardzo ciekawe i istotne, dla tematu pracy zagadnienia, ale wydaje mi się, że w rozdziale tym zabrakło odpowiedzi jaki jest ten wpływ polityki zagranicznej państwa na bezpieczeństwo. Doktorant dokonał rzetelnej analizy poszczególnych problemów ale w zbyt małym stopniu odniósł się do samego tematu rozdziału. Jest zbyt mała korelacja między tematem rozdziału a analizą poszczególnych problemów badawczych, zawartych w tym rozdziale. Niemniej jednak rozdział ten wprowadza podstawowe pojęcia, które są istotne w analizie problemów badawczych, znajdujących się w pozostałych rozdziałach pracy.

W rozdziale drugim zatytułowanym *Polityka zagraniczna Ukrainy* poddano analizie następujące problemy badawcze, jak; uwarunkowania i założenia polityki zagranicznej po odzyskaniu niepodległości, ramy instytucjonalno – prawne, główne kierunki polityki zagranicznej suwerennej Ukrainy, neutralność i wielowektorowość w polityce zagranicznej Ukrainy, relacje Ukraina – Federacja Rosyjska, główne kierunki polityki zachodniej Ukrainy, stosunki ze Stanami Zjednoczonymi, znaczenie Polski dla realizacji interesów narodowych Ukrainy. Szkoda, że Doktorant na zakończenie rozdziału nie dokonał wniosków/ konkluzji z poszczególnych problemów badawczych, które analizował. Tym bardziej, że w pozostałych rozdziałach pracy wnioski są zawarte.

Przedmiotem analizy trzeciego rozdziału jest *Znaczenie Polski dla realizacji interesów narodowych Ukrainy*. Szczegółowe problemy badawcze to; stan badań nad bezpieczeństwem Polski i Ukrainy, problemy w dwustronnych stosunkach Polski i Ukrainy oraz Polska i Ukraina w relacjach transatlantyckich. Bardzo interesujący problem dla relacji polsko-ukraińskich. Doktorant ciekawie i ze znanstwem przedstawia uwarunkowania wzajemnych relacji, jak i problemów w stosunkach polsko-ukraińskich. Szczególnie istotną kwestią to analiza postaw społeczeństwa ukraińskiego i kierunków polityki zagranicznej Ukrainy w euroatlantyckiej drodze rozwoju.

W ostatnim – czwartym rozdziale pracy Doktorant analizuje *Wpływ polityki zagranicznej Ukrainy przełomu XX i XXI wieku na bezpieczeństwo Polski*. Przedmiotem szczegółowej analizy są takie zagadnienia jak; determinanty polityki zagranicznej, problemy historyczne i społeczne w relacjach Polski i Ukrainy oraz ich wpływ na bezpieczeństwo narodowe i Polskę, wpływ kryzysu i konfliktu militarnego na wschodzie Ukrainy na bezpieczeństwo Polski. Doktorant dokonał interesującej rekapitulacji swoich rozważań we wnioskach gdzie pisze m.in., że sytuacja za wschodnią granicą Polski zmieniła środowisko międzynarodowe. W następstwie konfliktu -ukraińsko- rosyjskiego poziom bezpieczeństwa narodowego Polski uległ znacznemu pogorszeniu, czego konsekwencją była zmiana polityki zagranicznej i obronnej Unii Europejskiej (str.318).

Struktura rozprawy, merytoryczna zawartość poszczególnych rozdziałów wraz z systematyką ujętych w nich treści pozwala na wyrażenie opinii, że Doktorant rozumie i we właściwy sposób implementuje w praktyce badawczej podejście opisowe, eksplanacyjne, i prognostyczne.

3. Metodologia pracy

Dobór metod badawczych stanowi bardzo istotny wskaźnik w pracy badawczej Doktoranta, który trafnie dokonała ich wyboru, uwzględniając temat pracy. Na podkreślenie zasługuje sformułowanie poprawnej i charakteryzującej się wysokim stopniem uprawdopodobnienia hipotezy badawczej oraz głównego problemu badawczego i 5

problemów szczegółowych, które bezpośrednio nawiązywały do treści zawartych w poszczególnych rozdziałach pracy.

Dobrze o naukowych kwalifikacjach mgr Kazimierza Borkowskiego świadczy także właściwy dobór i zastosowanie metod badawczych. Praca została napisana z wykorzystaniem teorii realizmu i konstruktywizmu społecznego. Zastosowane zostały, mające wiążek z tymi teoriami metody badawcze, jak; analiza tekstów, metoda porównawcza i metoda systemowa. W pracy zastosowano również techniki badawcze, jak; kwestionariusz czy analiza danych zastanych tzw. desk research.: Szkoda że Doktorant bardziej nie opisał zastosowanie powyższych teorii i metod badawczych w odniesieniu do poszczególnych rozdziałów pracy.

Na uwagę zasługują fakt, że na początku każdego rozdziału uwzględniono cel oraz pytania badawcze, które spełniały rolę korelatora między tematem pracy a analizą problemów badawczych, zawartych w poszczególnych rozdziałach pracy.

Główna hipoteza wyraża się w założeniu, *iż polityka zagraniczna Ukrainy ma istotny wpływ na bezpieczeństwo Polski, ponieważ Ukraina jest państwem sąsiedzkim Polski i jest położona między Polską a Federacją Rosyjską. Ukraina jest ważnym uczestnikiem międzynarodowych stosunków gospodarczych i kształtowania systemu bezpieczeństwa w tej części Europy. Może również stanowić pas bezpieczeństwa dla Polski i Unii Europejskiej, w przypadku włączenia Ukrainy do procesu integracji europejskiej.*

Ponadto Doktorant, w celu skuteczniejszej weryfikacji hipotezy głównej, określił jeden główny problem badawczy i pięć szczegółowych, której problemy analizowano w poszczególnych rozdziałach pracy.

Głównym problemem badawczym było pytanie; *Jaki jest wpływ polityki zagranicznej Ukrainy na bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polski?*

Doktorant także w tym przypadku poprawnie opracował/przedstawił pięć pytań szczegółowych, które pozwoliły lepiej zrozumieć i zweryfikować główny problem badawczy. Były to następujące pytania badawcze; jak sąsiedztwo Polski i Ukrainy wpływa na strategię i cele polityki zagranicznej obu państw, jaką rolę odgrywa Ukraina w związku z jej położeniem geograficznym pomiędzy Rosją a Polską, jakie są potencjalne możliwości i warunki realizacji współpracy Polski i Ukrainy w wymiarze bezpieczeństwa politycznego, ekonomicznego, ekologicznego oraz kulturowego, jakie znaczenie dla Polski miałyby wejście Ukrainy do struktur NATO i Unii Europejskiej, jakie istnieją problemy w stosunkach dwustronnych Polski i Ukrainy i jakie konsekwencje mogą być oraz w jaki sposób możliwe są rozwiązania owych problemów.

Baza poznawcza rozprawy została ujęta w obszarach 13 stron bibliografii, którą podzielono na; Dokumenty, materiały źródłowe, ekspertyzy – 25 pozycji, Monografie – 60 pozycji, Wydawnictwa zwarte – 92 pozycji, Artykuły – 68 pozycji, Czasopisma – 40 pozycji, Strony WWW – 85 pozycje, Aneks – 73 pozycje. Znaczną część wymienionych pozycji co należy podkreślić z uznaniem stanowią opracowania kompetentnych i znanych autorów, zajmujących się podobnym tematem badań. Spis publikacji ujętych w bibliografii należy uznać za adekwatny i wyczerpujący.

4. Ocena merytoryczna i wnioski

W zgodnej opinii polityków zachodnich Ukraina stała się kluczem strategicznym do zapewnienia Europie bezpieczeństwa. Po pierwsze- z racji potencjału geostrategicznego i geoeconomicznego jest ona ważnym elementem przyszłej architektury bezpieczeństwa europejskiego; po drugie - umacnianie niepodległości Ukrainy będzie miało zasadniczy wpływ na kształtowanie mocarstwowej pozycji Rosji. Po trzecie - kierunek i zakres przemian zarówno prawno- politycznych jak i polityki bezpieczeństwa Ukrainy będzie miał/ ma bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo narodowe Polski.

Doktorant słusznie podkreśla we Wstępie (str.4), że problematyka bezpieczeństwa stanowi główny temat rozważań poświęconych polityce państw oraz ich roli w systemie międzynarodowym. Konkretnie działania państw mogą przyczynić się zarówno do generowania, jak i lokalizowania zagrożeń, wyzwań, co ma z kolei przełożenie na ich bezpieczeństwo i ład międzynarodowy. Mimo, że Europa w latach pięćdziesiątych XX wieku zmagala się z problemem wojen na obszarze byłej Jugosławii, to wpływ tych konfliktów na stan bezpieczeństwa narodowego polski był niewspółmierny do obecnych wydarzeń na Ukrainie.

Przedstawiona przez mgr Kazimierza Borkowskiego praca zasługuje na szczególną uwagę, ponieważ nie tylko wypełnia pewną lukę w zakresie analizowanego problemu badawczego, ale przede wszystkim wyznacza nowy kierunek badań jakim jest znaczenie polityki zagranicznej Ukrainy dla bezpieczeństwa Polski.

Przeprowadzony proces badawczy pozwolił na confirmację postawionej głównej hipotezy badawczej oraz wykazał, że polityka zagraniczna Ukrainy ma istotny wpływ na bezpieczeństwo Polski. Sytuacja polityczna na Ukrainie nie może pozostawać bez wpływu na proces kształtowania się bezpieczeństwa europejskiego w tym bezpieczeństwa Polski.

Doktorant poprawnie odniósł się również do hipotezy oraz do problemów badawczych. Szkoda tylko że w Zakończeniu pracy brak jest konkluzji i wniosków, odnoszących się do problemów badawczych, analizowanych w poszczególnych rozdziałach pracy. Ich analiza, oparta na źródłach i badaniach, mogła by stanowić bezcenny wkład w rozwój analizowanego problemu badawczego.

Słabą stroną pracy jest zbyt ograniczony zakres przeprowadzonych analiz w rozdziale trzecim i czwartym a w rozdziale drugim brak w ogóle wniosków. Jeżeli Doktorant we Wstępie przy opisie każdego rozdziału decyduje się na przedstawienie celu i pytań badawczych, to naturalną konsekwencją powinno być odniesienie się do tych pytań albo na końcu rozdziału albo w Zakończeniu pracy. Poza tym Zakończenie stanowi jedynie $\frac{3}{4}$ jednej strony i ogranicza się do informacji o pozytywnie zweryfikowanej hipotezie. Doktorant pisze nawet, że hipoteza została w zasadzie, co do istoty zweryfikowana pozytywnie. Szkoda, że nie wyjaśniono bardziej szczegółowo pojęcia „w zasadzie” Ponadto w ramach prognozowania (co jest zresztą zgodne z funkcją nauki o stosunkach międzynarodowych) przedstawiono jedynie trzy scenariusze rozwoju wojny hybrydowo-ukraińskiej i ich wpływu na system bezpieczeństwa Polski. W moim przekonaniu te trzy scenariusze powinny być przez Doktoranta opisane.

Konkluzje

Analizując i oceniając treści dysertacji należy zauważyć i pozytywnie ocenić adekwatność używanego aparatu pojęciowego właściwego dla nauk społecznych oraz jasny i precyzyjny język świadczący o dobrym opanowaniu warsztatu pisarskiego. Uznać należy także iż całość recenzowanej rozprawy świadczy o dobrym przygotowaniu mgr Kazimierza

Borkowskiego do realizacji badań naukowych.

Podsumowując należy stwierdzić iż zaprezentowane w kolejnych częściach rozprawy charakterystyki i analizy oraz sformułowane na ich podstawie oceny potwierdzają nie tylko zasadność ale także wagę podjętego problemu badawczego. Badania i prezentacja ich wyników zostały zrealizowane zgodnie z regułami metodologicznymi przyjętymi dla prac doktorskich z zakresu nauk o bezpieczeństwie. Prowadzone w kolejnych częściach rozprawy dociekania cechuje rzeczowość oraz dobre umocowanie źródłowe. Dostrzec należy także i podkreślić walor aktualności informacyjnej oraz interdyscyplinarne podejście badawcze z wyraźnie zaznaczoną dominacją spojrzenia właściwego dla nauk o bezpieczeństwie. Dodać należy, że rozprawa ma w znacznej mierze nowatorski charakter i może stanowić bardzo dobry punkt wyjście do analiz dedykowanych zarówno w naukach o bezpieczeństwa, jak i naukach o polityce.

Wniosek końcowy

Zrealizowany przez mgr Kazimierza Borkowskiego proces badawczy oraz przygotowane w oparciu o uzyskane w jego ramach rezultaty wnioski końcowe oraz postulaty odnoszące się do dalszych kierunków badań wskazują na poprawną orientację w odniesieniu do podjętej w rozprawie problematyki. Dowodzą one także dojrzałości badawczej Doktoranta nie tylko w zakresie analizy ale także syntezy i formułowania uogólnionych konkluzji. Zważywszy na powyższe wnioskuję o dopuszczenie mgr Kazimierza Borkowskiego do dalszych etapów przewodu doktorskiego.